

Handreiking toetsbeleid

Een hulpmiddel om academie-toetsbeleid op te stellen

Beschrijving

opdrachtgever	Programma toetsen
opdrachtnemer	Kerngroep van het programma toetsen
link met andere kaders	Hulpmiddel bij het verwezenlijken van één van de onderdelen uit 'Instaan voor de kwaliteit van toetsen'.
korte samenvatting	Het Avans Toetskader 'Instaan voor de kwaliteit van toetsen' stelt dat elke opleiding van Avans Hogeschool beschikt over vastgesteld toetsbeleid. Middels voorliggend document wordt academies en opleidingen een handreiking geboden bij het opstellen of actualiseren van het toetsbeleid. Uitgangspunt is dat het beantwoorden van de richtinggevende vragen in een interne discussie leidt tot een breed-gedragen toetsbeleid binnen de academie.
geldend voor	Avans-breed
looptijd	Niet van toepassing
type kader	Instrument
Actualiteit	Oranje: eerste versie wordt getest bij aantal academies en geëvalueerd door expertgroep toetsen (16-17)

Colofon

datum	18-09-2015
auteurs	Kerngroep van het programma toetsen
status	definitief
vaststelling	Programma toetsen

Handreiking Toetsbeleid

Een hulpmiddel om academie-toetsbeleid op te stellen

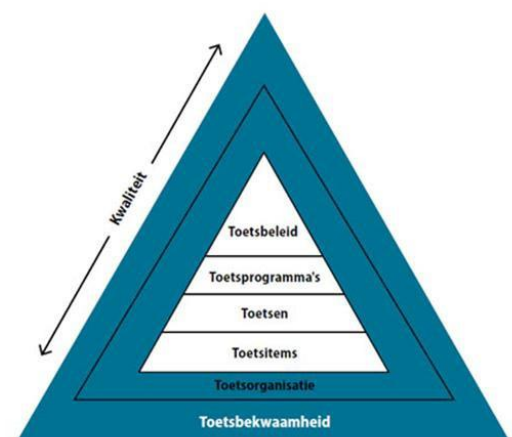
1 Voorwoord

Het Avans Toetskader stelt dat elke opleiding van Avans Hogeschool beschikt over vastgelegd toetsbeleid. Het toetsbeleid dient gezamenlijk, structureel, en systematisch ontworpen, uitgevoerd en geëvalueerd te worden door alle betrokken actoren. Het toetsbeleid bestaat tenminste uit de visie op toetsing van de academie/opleiding, de wijze van toetsen, de wijze van borgen van de kwaliteit en de wijze van evalueren (bron: Avans Toetskader, Instaan voor kwaliteit).

Middels voorliggend document wordt academies en opleidingen een handreiking geboden bij het opstellen of actualiseren van het toetsbeleid. Uitgangspunt is dat het beantwoorden van de richtinggevende vragen in een interne discussie leidt tot een breed-gedragen toetsbeleid binnen de academie. Het is een hulpmiddel en geen strikt voorgeschreven format. Het toetsbeleid kent een aantal vaste onderwerpen, maar ook een aantal door de academie in te vullen onderwerpen. In de handreiking wordt per onderwerp een korte toelichting gegeven op hetgeen in het betreffende hoofdstuk beschreven dient te worden. Er wordt ook een aantal vragen gesteld die helpen om de discussie te voeren over de inhoud van het toetsbeleid.

De Kwaliteitspiramide als conceptueel model

Avans Hogeschool werkt vanuit haar visie op onderwijs voortdurend aan (verbetering van) de kwaliteit van toetsing en de borging daarvan. Actoren uit verschillende lagen, academies en dienstheden werken samen aan verdere uitwerking van toetsing. Om de kwaliteit van toetsen te kunnen definiëren wordt gebruik gemaakt van de kwaliteitscriteria toetsing, ook wel bekend als de kwaliteitspiramide¹ (zie figuur 1). De kwaliteitspiramide is een landelijk aanvaard model dat als uitgangspunt heeft dat de basis voor de kwaliteit van toetsen wordt gelegd door de toetsbekwaamheid en de toetsorganisatie. De toets bestaat vervolgens uit toetsitems en alle toetsen tezamen vormen een toetsprogramma. De kwaliteit van toetsing is zo sterk als de zwakste schakel in de piramide. (bron: Instaan voor kwaliteit).

¹ Van Berkel, Bax & Joosten-ten Brinke (red), Toetsen in het hoger onderwijs, 2014

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	2
2	Inleiding toetsbeleid	4
3	Interne en externe kaders	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4	De visie op toetsing	7
4.1	Uitgangspunten m.b.t. toetsing	10
5	Toetsbekwaamheid	13
5.1	Basis en senior kwalificatie examinering (BKE en SKE)	13
5.2	Toetscyclus	14
5.5	<i>Fase 1. Het basisontwerp</i>	14
5.6	<i>Fase 2. Construeren toetsmatrijs</i>	15
5.7	<i>Fase 3. Samenstellen en normeren</i>	15
5.8	<i>Fase 4. Afname</i>	15
5.9	<i>Fase 5. Beoordelen, verwerken en analyseren</i>	16
5.10	<i>Fase 6. Resultaat registreren en communiceren</i>	16
5.11	<i>Fase 7. Evalueren en verbeteren</i>	16
6	Toetsorganisatie en kwaliteitszorg	17
6.1	Actoren op het gebied van toetsing	18
6.1.1	<i>De directie, onderwijscommissie en toetscommissie</i>	18
6.1.2	<i>De onderwijscommissie</i>	18
6.1.3	<i>Toetscommissie</i>	19
6.1.4	<i>De examencommissie</i>	19
6.1.5	<i>Borgingsfunctionaris</i>	20
6.1.6	<i>Examinator</i>	20
6.1.7	<i>Externe deskundigen</i>	21
6.1.8	<i>Studenten</i>	21
7	Literatuurlijst	22
8	Bijlagen	23

2 Inleiding toetsbeleid

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

In de inleiding van het toetsbeleid geef je aan waarom het toetsbeleid de opleiding helpt om haar ambities op het gebied van toetsing te realiseren. Je geeft antwoord op de vragen: waarom dit beleidsplan? Waartoe dient het? Maar ook: op welke manier gebruiken, evalueren en verbeteren we ons toetsbeleid? Vragen die helpen bij het schrijven van de inleiding:

- ❖ Van welke academie is het toetsbeleid?
- ❖ Welke opleidingen vallen onder deze academie?
- ❖ Met welke reden is het toetsbeleid ontwikkeling en, indien van toepassing, om welke reden is het toetsbeleid (vervolgens) herzien of geactualiseerd?
- ❖ Wie is eigenaar van het toetsbeleid?
- ❖ Op welke manier gebruiken, evalueren en verbeteren we het toetsbeleid?
- ❖ Hoe is het toetsbeleid opgebouwd? (leeswijzer)

Voorbeeldtekst/suggestie

Onderwijs begint en eindigt met toetsing. Elke hogeschool moet kunnen waarborgen dat haar studenten de eindkwalificaties van hun opleiding kunnen behalen. Het is dan ook logisch dat toetsbeleid – het samenhangend stelsel van kwaliteitszorg met betrekking tot toetsing – hoog op de agenda staat van instellingen voor hoger onderwijs. Om de accreditatie te behouden moeten opleidingen onder andere voldoen aan de volgende kwaliteitsvoorwaarde van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO).

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd. Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk (NVAO, standaard 3).

Het is voor een opleiding dus noodzakelijk om het toetsingsstelsel op orde te hebben.

Doel toetsbeleid

Het toetsbeleid vormt de basis voor de interne kwaliteitszorg en de afspraken met opleidingen over het aantonen en verantwoorden van hun toetskwaliteit. In lijn met het Avans brede toetskader stelt de directie van elke academie een toetsbeleidsplan op, met als doel:

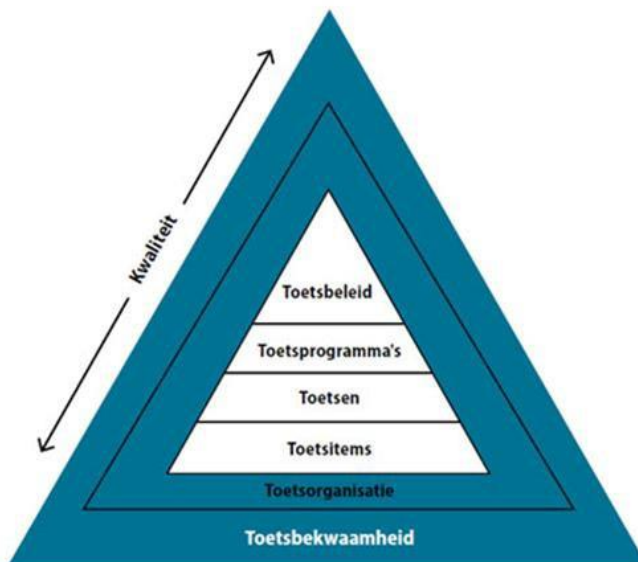
- transparant te maken vanuit welke visie en welke kaders wordt getoetst;

- duidelijk te maken op welke manier de opleiding ervoor zorgt dat studenten de eindkwalificaties bereiken;
- de kwaliteitsverbetering en -bewaking op het gebied van toetsing inzichtelijk te maken².

Kwaliteitspiramide

Om de kwaliteit van toetsen te kunnen duiden wordt gebruik gemaakt van de kwaliteitspiramide (zie figuur 1).

De kwaliteitspiramide is een landelijk, ook door Avans aanvaard model dat als uitgangspunt heeft dat de basis voor de kwaliteit van toetsen wordt gelegd door de toetsbekwaamheid en de toetsorganisatie.

Figuur 1: Kwaliteitspiramide toetsing

Een toets bestaat uit toetsitems en alle toetsen tezamen vormen een toetsprogramma. Het toetsbeleid heeft betrekking op al deze onderwerpen en bevat alle afspraken, zowel inhoudelijk als procedureel- over toetsing.

Het is dus van belang op alle elementen van de piramide de zaken op orde te hebben. Avans hogeschool heeft per element de volgende streefnormen bepaald (uit: Instaan voor Kwaliteit).

Elementen	Norm
Toetsbekwaamheid	De BKE/SKE-richtlijnen van Avans Hogeschool zijn geïmplementeerd. Iedere docent voelt zich uitgedaagd om zelf regie te nemen in het ontwikkelen van goede toetsen.
Toetsorganisatie	<ul style="list-style-type: none"> • De positie van de examencommissie en de toetscommissie is ingesteld conform de notitie Avans Hogeschool • De examinerator is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, aanlevering, afname en afhandeling van één of meer toetsen. • Processen die verband houden met toetsen dan wel examens, zijn gebaseerd op de Avansbrede conventies. Er is sprake van een volledig betrouwbare digitale toetsomgeving.
Toetsbeleid	Elke opleiding beschikt over vastgelegd en vastgesteld toetsbeleid. Het toetsbeleid wordt structureel en systematisch ontworpen, uitgevoerd en geëvalueerd.

Toetsprogramma	De toetsen vormen gezamenlijk een samenhangend hbo-waardig toetsprogramma, dat aansluit bij de eindkwalificaties. Onderdeel van het toetsprogramma is het afstudeerprogramma. De student wordt op verschillende momenten en op verschillende manieren getoetst. Het toetsprogramma bevat onder andere authentieke taken. Het werkveld heeft een rol in de actualisatie van het toetsprogramma.
Toetsen	Toetsing geschiedt op basis van het doorlopen van de 7 fasen van de toetscyclus en met inachtneming van de kwaliteitscriteria (validiteit, betrouwbaarheid, transparantie en haalbaarheid). Toetsen worden ontwikkeld op basis van het vier-ogen principe.
Toetsitems	Elk afzonderlijk toetsonderdeel voldoet aan de relevante kwaliteitscriteria. Toetsitems worden gedeeld met collega's en daardoor voortdurend verbeterd.

Deze normen zijn verder uitgewerkt in het Toetskader Avans Hogeschool en het toetsbeleid van elke opleiding. Voor u ligt het toetsbeleid van de Academie X. De academie biedt de volgende opleidingen aan:

- opleiding A
- opleiding B
- opleiding C
- ..

De opleidingen XX vallen onder DOMEIN X en kennen een landelijke vastgesteld beroepsprofiel dat wordt opgesteld en vastgesteld door XX. De opleiding XX is als [volgt] vertegenwoordigd in dit gremium XX.

Leeswijzer

Hoofdstuk 4 beschrijft de visie op toetsing. Het gaat in op de bijbehorende uitgangspunten en de consequenties voor de toetsen en de beoordeling hiervan. In hoofdstuk 5 worden de eisen voor toetsbekwaamheid beschreven. In hoofdstuk 6 worden de taken en verantwoordelijkheden van de betrokken toetsorganisatie beschreven. Uit deze beschrijving blijkt hoe de academie de toetskwaliteit borgt.

3 De visie op toetsing

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

In dit hoofdstuk beschrijf je wat je visie op toetsing is. Avans-breed wordt daar een uitspraak over gedaan in het document 'Instaan voor Kwaliteit' en de Avans Onderwijsvisie. De academies wordt gevraagd deze visie 'eigen' te maken en te vertalen naar een binnen de academie breed gedragen visie op toetsing. De volgende vragen kunnen helpen om de discussie intern te voeren over de visie op toetsing van de academie:

- ❖ Waarom toetsen we?
- ❖ Welke functie(s) vervult toetsing in de opleiding?
- ❖ Waar maken we een onderscheid in en wat vinden we belangrijk aan de verschillende functies van toetsing?
- ❖ Toetsen we de competenties en/of de leerdoelen? In welke samenhang?
- ❖ Is er sprake van een integraal toetsstelsel?

Elke opleiding heeft landelijk vastgestelde competenties met een niveaubepaling. In de niveaubepaling zit een opbouw over de jaren van de opleiding heen. Dat kan gaan om toenemende zelfstandigheid, afnemende sturing maar ook om toenemende complexiteit. De landelijk vastgestelde opbouw in niveau neem je over in het toetsbeleid. Uiteindelijk dienen je toetsen in lijn te zijn met de te toetsen leerdoelen en het vereiste niveau. Afhankelijk van de plaats van de toets in het curriculum zal dat verschillende keuzes met zich meebrengen ten aanzien van de toetsvorm en inhoud. Gebruik voor het definiëren de opbouw in toetsniveaus een model. Dat kan een onderwijskundig model zijn maar ook een model dat gehanteerd wordt in de landelijk gedefinieerde eindkwalificaties. De onderstaande vragen helpen bij het vormgeven van deze paragraaf in de visie op toetsing.

- ❖ Hoe kijken we aan tegen de toenemende mate van complexiteit en het niveau van het curriculum?
- ❖ Hoe komt de toenemende mate van complexiteit en niveau van het curriculum tot uiting in de toetsing? M.a.w. tot welke concrete uitspraken leidt dit over het niveau in de verschillende opleidingsfasen.
- ❖ Welk model gebruiken we om de complexiteit te duiden?

Ondersteunende informatie/suggestie

Visie op toetsing

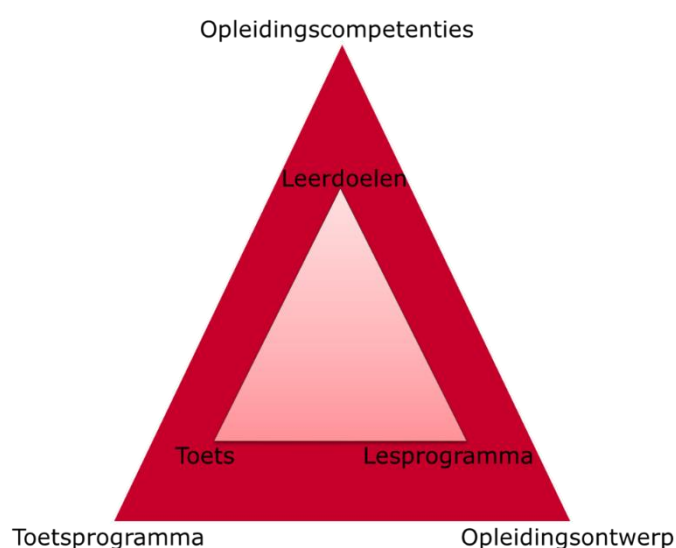
De onderwijsvisie van Avans Hogeschool begint met de volgende zinnen: "Avans Hogeschool daagt studenten uit om het maximale uit zichzelf te halen. De focus ligt daarbij op de ontwikkeling van de student". Het belang van toetsen is hierbij groot. Anders gezegd: onderwijs ontwikkelen en uitvoeren begint en eindigt met toetsen via het formuleren van de eindkwalificaties, het bepalen van de leerdoelen per programmaonderdeel en het vormgeven van het bijpassend onderwijs. Vandaar dat in dezelfde onderwijsvisie de onderstaande visie op toetsing is geëxpliciteerd. Deze focus zowel op het certificerende deel van het toetsen als het bevorderen van het leerproces:

"Toetsing vervult een certificerende rol in de opleiding. Via toetsing toont de student aan over een bepaald, vereist niveau te beschikken. Toetsing fungeert daarnaast als aanjager van het leerproces van onze student. Een toets is een meetinstrument om te bepalen of de student een ontwikkeling doormaakt voor de beroepscompetenties. Het takenpakket van een beroepsprofessional is zeer divers, daarom toetsen we de student tijdens de opleidingen op verschillende momenten, op verschillende manieren en in verschillende contexten.

Alle toetsen in het curriculum vormen samen een coherent toetsprogramma. Ook het afstudeerprogramma bevat meerdere toetsen. Zo komt de diversiteit aan bod van alle competenties waar een startbekwame beroepsprofessional over moet beschikken. We zetten toetsen gericht en betekenisvol in om de ontwikkeling van de student te bevorderen en om het bereikte niveau te toetsen. We gebruiken zowel formatieve als summatieve toetsing en geven zo actief feedback aan de student. Die feedback geeft de student inzicht in zijn huidige ontwikkeling en hoe hij zich verder kan ontwikkelen.”

Schematisch geeft dat het volgende beeld:

Figuur 2: samenhang toetsing, doelen en programma

Toetsen is daarmee voor de [academie] het systematisch nagaan of studenten de leerdoelen hebben behaald. Het kan daarbij gaan om de eindcompetenties of daarvan afgeleide leerdoelen die geformuleerd zijn bij de programmaonderdelen. Binnen de [academie] worden toetsen op drie manieren gebruikt:

- **Summatief**
Via summatieve toetsing wordt beoordeeld of de student over een bepaald, vereist niveau beschikt. Op het moment dat de toetsing wordt beoordeeld heeft dat gevolgen voor de voortgang van de student in de studie. Een summatieve toets selecteert op basis van een cesuur tussen voldoende en onvoldoende.
- **Formatief**
Op het moment dat een toets gebruikt wordt om studenten te informeren over voortgang in hun leerproces dan heeft wordt de toets een formatieve toets genoemd. Op basis van de formatieve toetsing kunnen studenten hun leerproces bijstellen. Ook studenten kunnen elkaar en zichzelf toetsen (peerfeedback en zelfassessment). Als studenten elkaar tussentijds feedback geven en daarbij de beoordelingscriteria gebruiken dan is ook sprake van formatieve toetsing.
- **Evaluatief**
Toetsing geeft de opleiding ook informatie over de effectiviteit van het onderwijs. Op basis van een analyse van de toetsresultaten wordt het onderwijs continu bijgesteld (formatief gebruik) en verbeterd (onderwijsevaluatie).

Opbouw in complexiteit en niveau:

Het aantal toetsen neemt in de loop van de opleiding af, terwijl de grootte en complexiteit van de toetsen juist toenemen. Toetsen in de propedeuse staan (meer) in het teken van selectie, verwijzing en het toetsen van (basis)kennis. Toetsen in de hoofdfasen focussen (meer) op gedrag- en houdingsaspecten, inzicht en het toepassingsvermogen van de student in relatie tot de competenties van de opleiding. Onderstaande tabel expliciteert het onderscheid tussen de verschillende leerjaren, opleidingsfasen en mate van complexiteit en mate van begeleiding.

Niveau	Jaar	Mate van complexiteit	Mate van beroepsontwikkeling	Zelfstandigheid
1	Propedeuse	Eenvoudig	Oriënteren-selecteren	Structureren en begeleiden
1-2	2 ^{de} jaar	Minder eenvoudig	Eigen maken-beheersen	Begeleiden en coachen
2-3	3 ^{de} jaar	Meer complex	Beheersen-verantwoorden	Coachen en adviseren
3	4 ^{de} jaar	Complex	Verdiepen-verbreden	Adviseren en consulteren

Om de niveaus per opleidingsfase verder te specificeren wordt gebruik gemaakt van een taxonomie. Een gehanteerd model of taxonomie helpt om de toets op het juiste niveau vorm te geven. De (academie) kiest voor het model van XX om de de complexiteit van de afzonderlijke toetsitems, de toetsen als geheel en het toetsprogramma te duiden. Het biedt de examinatoren een concreet handvat om uitvoering te geven aan het toetsbeleid. In Bijlage XX is het model weergegeven.

3.1 Uitgangspunten m.b.t. toetsing

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

In dit hoofdstuk beschrijf je de algemene uitgangspunten voor de toetsing op de academie, afgeleid van je visie op toetsing. Het zijn uitgangspunten die er toe bijdragen dat de visie voor iedereen herkenbaar terugkomt in de toetsing, maar ook dat de toetsing voldoet aan de kwaliteitscriteria zoals gesteld in 'Instaan voor kwaliteit van toetsen'.

Formuleer uitgangspunten t.a.v.

- ❖ De mate waarin toetsing het leerproces stuurt
- ❖ Het onderscheid tussen summatieve en formatieve toetsing
- ❖ De mate waarin toetsing stimuleert tot actief studeren
- ❖ De keuzes in toetsvormen
- ❖ De validiteit van de toetsing
- ❖ De betrouwbaarheid van de toetsing
- ❖ De objectiviteit van de beoordeling
- ❖ De transparantie van de toetsing
- ❖ De opbouw van de niveaus van toetsing
- ❖ De organiseerbaarheid van de toetsing

Het is aan de academie om de uitgangspunten m.b.t. toetsing te formuleren. Onderstaand is slechts een voorbeeld uitgewerkt. Let op: formuleer de uitgangspunten en concretiseer ze samen met alle collega's van de opleiding om ze juist en volledig te definiëren. Bespreek met hen: wat betekent dit voor de dagelijkse onderwijspraktijk? Hoe zien we er concreet wat van terug?

Voorbeeldtekst/suggestie

Toetsing stuurt het leerproces

- De toetsing is een afspiegeling van de leerdoelen of competenties.
- We toetsen competenties zoveel mogelijk als samenhangend geheel.
- De toetsen sluiten aan op de opbouw en inrichting van het programma.
- Toetsing in de vorm van beroepsproducten en afstuderen vindt plaats in de beroepscontext. De toetsing op school sluit aan of maakt gebruik van authentieke beroepssituaties.

Er is een duidelijk onderscheid tussen summatieve en formatieve toetsing.

- Toetsing van de competentieontwikkeling vindt op twee manieren plaats. De student wordt in elke module voorbereid op de summatieve toets door ontwikkelingsgerichte, formatieve feedback. Dit kan in verschillende vormen, bijvoorbeeld door een formatieve toets (het zogenaamde proeftentamen), feedback, oefeningen en/of informatie. Aan het eind van elke module maakt de student een sanctionerende, summatieve toets. Aan het eind van de opleiding voert de student een afstudeeropdracht uit.
- Elke student wordt individueel beoordeeld. In de opdracht tot een groepsproduct is de balans geborgd tussen een individueel aandeel aan het groepsproduct en de verantwoording daarvan.
- Afstuderen is een individuele opdracht.

Toetsing stimuleert actief studeren

- De spreiding en timing van formatieve en summatieve toetsen zet de student aan tot regelmatig studeren.
- Bij formatieve toetsing wordt er altijd gezorgd voor een vorm van feedback, bijvoorbeeld door een antwoordmodel ter beschikking te stellen, door feedback tijdens de training, via peers. Bij summatieve toetsing volgt een inzagement en eventuele toelichting.
- Uit het toetsprogramma blijkt dat de studiebelasting evenredig over de opleiding is verdeeld.
- De gekozen toetsvormen stimuleren de student tot leren en tot reflectie op zijn competentieontwikkeling en leerervaring.
- Kennis, vaardigheden en attitude worden zoveel mogelijk in samenhang, integratief en in een relevante context getoetst. Zo kunnen we uitspraken doen over de door de student verworven competenties. De opleiding gebruikt toetsvormen als beroepsproducten, casussen, opdrachten en toetsen met open of gesloten vragen.

De gekozen toetsvorm sluit aan bij de te toetsen leerdoelen

- De keuze voor de toetsvorm wordt bepaald door de bekwaamheid die wordt nagestreefd.
- De keuze voor de toetsvorm is afhankelijk van de periode, de opleidingsfase, de te toetsen leerdoelen of competenties, de omvang van de toets en organisatorische kaders.
- Binnen het totale toetsprogramma van de opleiding wordt voldoende gevarieerd in toetsvormen.
- Er is een overzicht beschikbaar van de in de opleiding gehanteerde toetsvormen.

De validiteit van de toetsing is gegarandeerd

- Het onderwijsprogramma bevat een uitwerking van een competentiematrix waarin staat welke competenties, op welk niveau, binnen welke module ontwikkeld en getoetst worden.
- De toetsing is een afspiegeling van de doelen en het niveau van de module. Bijvoorbeeld in aantal vragen of in puntentoekenning.
- De toetsen zijn opgenomen in een toetsprogramma. Een toetsmatrijs waarmee de vraagverdeling over de leerdoelen zichtbaar is gemaakt. (zie voor een format bijlage 6).
- Voor elke toets is een toetsmatrijs gemaakt die de vraagverdeling over de leerdoelen zichtbaar maakt.

De betrouwbaarheid van de toetsing is gegarandeerd

De onderstaande maatregelen dragen bij aan de betrouwbaarheid van de toetsing voorafgaand aan de afname.

- Bij elke toets is een uitgeschreven antwoordmodel of beoordelingsformulier beschikbaar. Dit geldt voor zowel schriftelijke- als mondelinge toetsing.
- De weging van de resultaten en de cesuur (de grens tussen voldoende en onvoldoende) is beschikbaar bij elke toets, dus ook bij (o.a.) opdrachten, presentaties, open vragen, meerkeuze toetsen en assessments.
- De toetsen worden systematisch gescreend (Voor procedures zie bijlage 2a,b).

De objectiviteit van de beoordeling is gewaarborgd

- De objectiviteit van de beoordeling kan op meerdere manieren gewaarborgd worden. Deze worden benoemd in het toetsprogramma van de opleiding.
- Bij afstuderen vindt de beoordeling plaats door een afstudeerbeoordelaar vanuit de opleiding, die niet ook de afstudeerbegeleider is. Er is een extern gecommiteerde bij de afstudeerzitting, die geen relatie heeft met Avans Hogeschool of de student. De gecommiteerde geeft een advies voor de beoordeling.

- Beoordelingscriteria die bestaan uit drie- of vijfpuntschalen zijn nader geconcretiseerd, bijvoorbeeld in de vorm van een beoordelingsformulier of uitgewerkte rubrics.
- De examiner van een kennistoets maakt gebruik van een antwoordmodel.
- Het antwoordmodel en de beoordelingscriteria worden door de examinatoren na afloop van een toetsing aan de hand van enige gemaakte toetsen, bezien op hanteerbaarheid (ijken) voordat ze daadwerkelijk gebruikt worden.
- Beoordelingsformulieren moeten geschreven feedback bevatten, die transparant is voor de student.

De toetsing is transparant

Van alle toetsen is vooraf duidelijk in het blokboek/-schets beschreven:

- de te toetsen competenties/leerdoelen
- de toetsvorm
- de beoordelingscriteria
- de weging en het type beslissing dat aan de uitslag gekoppeld is (formatief of summatief)
- In de stage – en afstudeerwijzer staat ook welke kwaliteitseisen we stellen aan de opdracht en de bedrijfsbegeleider van de stage- of afstudeeropdracht.

De opbouw van toetsing is concentrisch

- Het aantal toetsen neemt in de loop van de opleiding af, terwijl de grootte en complexiteit van de toetsen juist toenemen.
- Toetsen in de propedeuse staan (meer) in het teken van selectie, verwijzing en het toetsen van (basis)kennis. Toetsen in de hoofdfasen focussen (meer) op gedrag- en houdingsaspecten, inzicht en het toepassingsvermogen van de student in relatie tot de competenties van de opleiding.
- Toetsitems, toetsen en de plaats in het toetsprogramma passen bij de visie op toenemende complexiteit en het niveau van het curriculum (taxonomie wordt toegepast)

De toetsing is organiseerbaar

- In het toetsprogramma wordt de keuze van de toets mede ingegeven door de optimale haalbaarheid van de validiteit, betrouwbaarheid en objectiviteit van beoordelen van de toets in verhouding tot de kosten van de organisatie van de toets.
- Organisatorische afspraken zijn opgenomen in bijvoorbeeld jaarinzet, rooster en OER: over het inleveren van toetsen, het inroosteren van lokalen en docenten voor toetsing en assessments en het tijdspad.
- De organisatie en het tijdspad van toetsafname, beoordeling, bekendmaking cijfers en de inzage van studenten zijn opgenomen in het OER en voor de betreffende periode in het blokboek/-schets.

4 Toetsbekwaamheid

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

In dit hoofdstuk beschrijf je welke verwachting je hebt t.a.v. de toetsbekwaamheid van examinatoren en hoe zij hierin gefaciliteerd worden. In dit hoofdstuk doe je kort uitspraak over:

- ❖ Het feit dat de landelijk gestelde eisen m.b.t. toetsbekwaamheid (BKE/SKE) van toepassing zijn op de examinatoren in de academie
- ❖ Kort beschrijven wat die eisen zijn (eventueel verder uitgewerkt in een bijlage)

De bekwaamheid van examinatoren wordt gekoppeld aan het kunnen doorlopen van de toetscyclus bij het opstellen, afnemen, beoordelen en verbeteren van toetsen. In dit hoofdstuk (eventueel in een subparagraaf) doe je ook een uitspraak over:

- ❖ De toetscyclus als basis voor de wijze van toetsen
- ❖ De verwachtingen t.a.v. de examinator per fase van de toetscyclus.

Ondersteunende informatie/suggestie

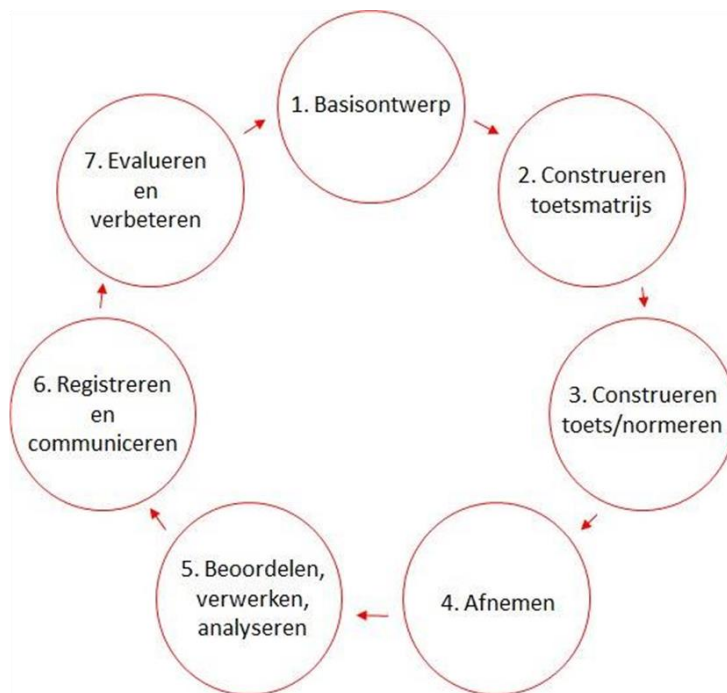
Basis en senior kwalificatie examinering (BKE en SKE)

In de kwaliteitspiramide is aangegeven dat toetsbekwaamheid een randvoorwaarde is voor toetskwaliteit. Naar aanleiding van het rapport 'Vreemde ogen dwingen' (2012) heeft een expertgroep vanuit de Vereniging Hogescholen zich gebogen over de formulering van een programma van eisen voor een module basis- en seniorkwalificatie voor examinatoren in het hoger beroepsonderwijs⁴. Avans Hogeschool sluit aan bij deze kwalificaties.

Samengevat is een basis gekwalificeerde in staat een goede toets te ontwikkelen volgens de toetscyclus. Een senior gekwalificeerde kan naast het ontwikkelen van toetsen ook toetsprogramma's en toetsbeleid ontwikkelen en beoordelen (Expertgroep BKE/SKE, 2013). Dit geldt voor leden van onderwijscommissies, examencommissies, toetscommissies en borgingsfunctionarissen. Hoofdstuk 6 gaat verder in op SKE.

Toetscyclus

Bij het ontwerpen en afnemen van een toets doorloop je een toetscyclus. Deze cyclus kan op iedere toetsvorm worden toegepast. Een bekwame (BKE gecertificeerde) examinator is competent in het hanteren van deze cyclus. De toetscyclus heeft zeven fasen (Figuur 3). Fase 1 wordt uitgevoerd door de OC; fasen 2 tot en met 7 door de examinator en ondersteunende diensten. De toetscyclus is daarmee ook een instrument om kwaliteitsactiviteiten aan te koppelen. Deze worden besproken in hoofdstuk 6.

Figuur 3: De zeven fasen van de toetscyclus (Expertgroep BKE/SKE, 2013)

Fase 1. Het basisontwerp

Het basisontwerp van een toets bestaat uit dezelfde elementen als het ontwerp van het onderwijs: correct geformuleerde leerdoelen, die duidelijk maken waar de student in de opleiding naartoe gaat werken. Voordat een onderwijseenheid start moeten alle onderliggende leerdoelen beschikbaar zijn. Ook moet duidelijk zijn welke onderwijsinhoud de student moet kennen en wat hij ook moeten kunnen toepassen. Het vertrekpunt voor het basisontwerp is het toetsprogramma, dat opgesteld wordt door de OC. De OC stelt ook de leerdoelen per vak op in samenspraak met het expertiseteam/leerlijncoördinator.

Fase 2 tot en met 7 van de cyclus gaan over de individuele toetsen binnen het toetsprogramma en het toetsprogramma als geheel.

Fase 2. Construeren toetsmatrijs

In fase 2 maken we de stap van het totale programma naar een individuele toets. Bij het opstellen houden we rekening met kwaliteitscriteria voor toetsing. Toetsen moeten valide, betrouwbaar, transparant en organiseerbaar zijn.

1. Valide: met de toets wordt daadwerkelijk gemeten wat wordt beoogd te meten.
2. Betrouwbaar: de gemeten waarde is representatief voor de werkelijke waarde. Wanneer de meting onder dezelfde omstandigheden zou worden herhaald zou deze steeds dezelfde uitkomst geven. Betrouwbare metingen hebben weinig toevallige fouten.
3. Transparant: toetsen en beoordelingen moeten voor de student inzichtelijk zijn. De student moet weten wat er van hem wordt verwacht, de toets mag hem niet verrassen.
4. Organiseerbaar: een ideale combinatie van de eerste drie kwaliteitscriteria is niet haalbaar binnen één enkele toets. De criteria bevinden zich in een spanningsveld ten opzichte van elkaar. Daarom is in fase 1 een toetsprogramma vastgesteld met een mix aan toetsvormen. We bekijken per toets wat de optimale haalbaarheid is van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie in verhouding tot de kosten van de toets.

Een toetsmatrijs is een instrument om de validiteit van een individuele toets te optimaliseren. Een toetsmatrijs is een tabel waarin staat op welk niveau leerstof wordt getoetst. Bij het invullen van de tabel geef je aan hoeveel vragen je over de verschillende onderwerpen gaat stellen of welke onderdelen een opdracht of project moet bevatten.

Fase 3. Samenstellen en normeren

Op basis van de toetsmatrijs krijgt de toets vorm, bijvoorbeeld een projectbeschrijving, casussen voor een performance assessment, opdrachten of vragen. In fase 3 kijken we ook welk medium het meest geschikt is voor een optimale kwaliteit van toetsing. We stellen de beoordelingscriteria of het antwoordmodel op en stellen de normering vast. Normeren is het waarderen van de prestaties die studenten hebben geleverd. Bij het normeren worden de regels vastgesteld waarmee we scores omzetten in een cijfer, rekening houdend met de gokkans. De normering bepaalt ook de cesuur, de manier waarop studenten feedback krijgen en de vorm van die feedback.

Een toets kent een reguliere kans en een herkansing, die niet dezelfde opgaven bevatten. Bij schriftelijke toetsen is er sprake van een op BB geplaatste oefentoets, die niet dezelfde opgaven bevat als de reguliere en herkansing. Voor het aanleveren van de toetsen gelden processen, die vanuit het ASP worden gecommuniceerd.

Fase 4. Afname

Als al deze voorbereidende stappen zijn gezet kan de onderwijseenheid beginnen. De bijbehorende toets wordt afgenomen op het vooraf bepaalde moment en volgens de bestaande protocollen, zoals het protocol voor digitaal toetsen, het fraudeprotocol en eventuele protocollen voor surveillanten. Voor niet Ret toetsen maken we gebruik van fraudedetectiesoftware en hanteren we een grens aan overnames van 7%.

Fase 5. Beoordelen, verwerken en analyseren

De score van de toets berekenen we op basis van het antwoordmodel of de beoordelingscriteria. Met de score en de vooraf opgestelde normering berekenen we de cijfers. Het is belangrijk dat docenten zo consistent mogelijk beoordelen. Om die interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van toetsen te bevorderen kunnen verschillende wegen bewandeld worden: er kan bijvoorbeeld met collega's naar de eerste 5 tentamens gekeken worden of de beoordelaars kunnen met elkaar een willekeurig rapport beoordelen om zo hun beoordeling af te stemmen.

We berekenen de uitkomsten van de toets voor de studenten en maken ook een analyse van de toetsresultaten. Voor schriftelijke en digitale kennistoetsen kan dit door middel van statistische software programmatuur. Voor andere toetsen kan onder meer worden gekeken naar de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, het slagingspercentage en het percentage studenten dat de verschillende onderdelen goed heeft gedaan. Op grond van deze analyses kan er aanleiding zijn de normering aan te passen. De examinerator vraagt hiervoor toestemming bij de examencommissie.

Fase 6. Resultaat registreren en communiceren

De resultaten van de toets worden ingevoerd in Osiris, waar de student het resultaat kan zien. Deze fase is ook de fase van feedback aan de student. In fase 3 is nagedacht over de vorm daarvan. Het cijfer dat voortkomt uit de toets is al een vorm van feedback, maar zeker niet afdoende. Voeg je daar effectieve feedback aan toe, dan wordt het toetsmoment een leermoment voor de student. In fase 6 worden de toets en de beoordeling ook gearchiveerd.

Fase 7. Evalueren en verbeteren

Op basis van de analyses uit fase 5 volgt een evaluatie, die leidt tot een verbeterplan. Omdat het toetsproces cyclisch is, kunnen de verbeteringen direct worden toegepast zodra de onderwijseenheid opnieuw wordt aangeboden.

Binnen de academie werkt het team in alle fasen van de toetscyclus samen. Wanneer inhoudsdeskundigen en onderwijskundigen samenwerken, komt dit de kwaliteit van de toets ten goede. Ook wanneer er slechts één inhoudsdeskundige collega is, zal deze zijn of haar toets voorleggen aan collega's.

In het volgende hoofdstuk wordt verder uitgewerkt welke actoren per fase verantwoordelijk is.

5 Toetsorganisatie en kwaliteitszorg

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

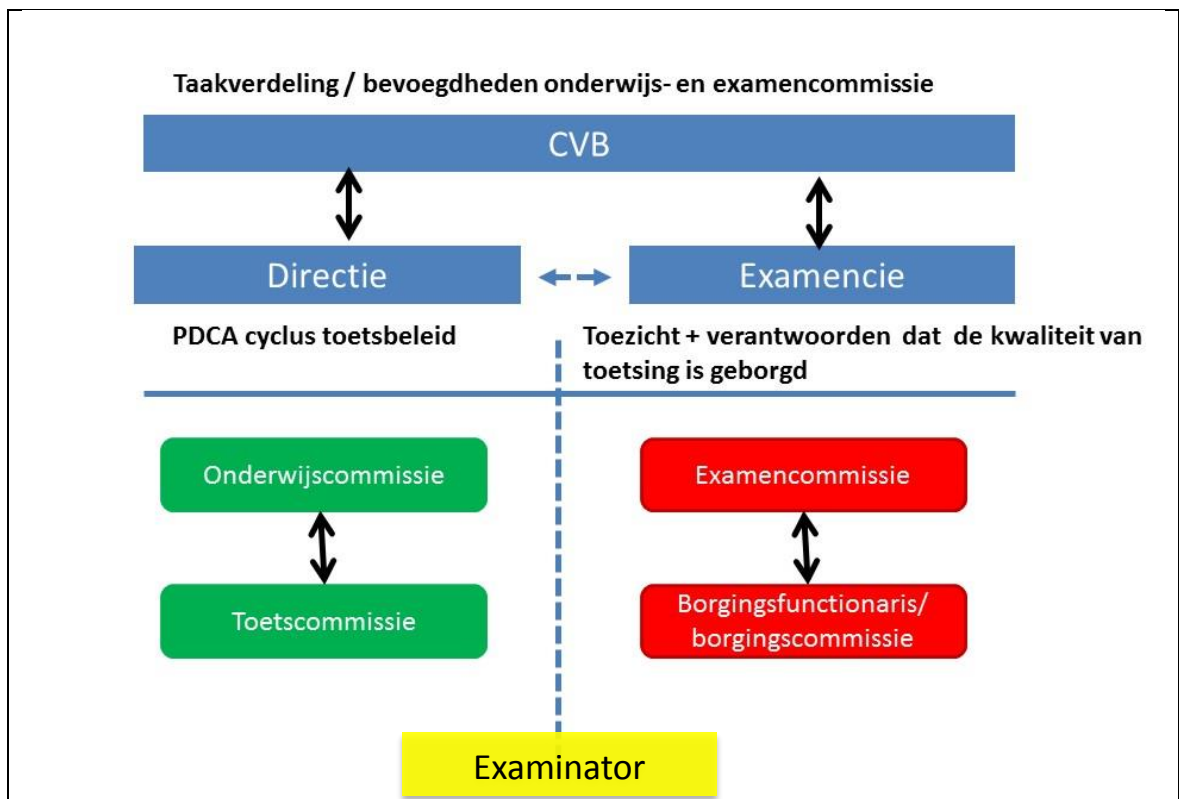
In dit hoofdstuk beschrijf je de toetsorganisatie. Toetsorganisatie gaat over het vaststellen van rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen bij toetsing, de werkprocessen rondom toetsing en de logistieke organisatie. Taken en verantwoordelijkheden zijn bij verschillende actoren belegd.

Er bestaat een duidelijke scheiding van verantwoordelijkheden tussen enerzijds de directie, onderwijscommissie en toetscommissie en anderzijds de examencommissie en een eventuele borgingsfunctionaris. Dit is Avans-breed vastgelegd. De volgende vragen kunnen je helpen om de toetsorganisatie juist te beschrijven in het toetsbeleid:

- ❖ Wie is waar verantwoordelijk voor als het gaat over toetsing?
- ❖ Wat is de onderlinge relatie tussen de taken en verantwoordelijkheden van deze personen/posities?
- ❖ Hoe wordt een goed onderscheid gemaakt tussen de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van toetsen en het bewaken van de kwaliteit (hoe voorkom je dat je je eigen vlees keurt?)
- ❖ Wat leidt, ten aanzien van de kwaliteitscriteria uit de kwaliteitspiramide, tot kwaliteitsborging?

Achtergrondinformatie/suggestie

De toetsorganisatie moet effectief en efficiënt zijn. De organisatie is belangrijk om toetskwaliteit te kunnen garanderen. Toetsorganisatie gaat over het vaststellen van rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen bij toetsing, de werkprocessen rondom toetsing en de logistieke organisatie. Taken en verantwoordelijkheden zijn bij verschillende actoren belegd. Wanneer er wordt gekeken naar onderwijs en toetsing, zie je een duidelijke scheiding van verantwoordelijkheden tussen enerzijds de directie, onderwijscommissie en toetscommissie en anderzijds de examencommissie (zie onderstaande figuur).

Figuur 4: Scheiding verantwoordelijkheden

In dit hoofdstuk worden de verantwoordelijkheden en taken van de belangrijkste actoren beschreven.

Actoren op het gebied van toetsing

De directie, onderwijscommissie en toetscommissie

De directeur van elke academie wordt benoemd door het College van Bestuur en is verantwoordelijk voor de inrichting, uitvoering en verbetering van het onderwijs, inclusief toetsing. Binnen Avans Hogeschool delegeert de directie deze taak vaak naar een onderwijscommissie. De onderwijscommissie legt hierover verantwoording af aan de directie.

De onderwijscommissie

Per opleiding is de onderwijscommissie verantwoordelijk voor het opleidingsprogramma en het toetsprogramma van de opleiding.

De onderwijscommissie kent, gerelateerd aan het toetsbeleid, de volgende kerntaken:

- Het professionaliseren, actualiseren en accreditatiewaardig maken (of houden) van het curriculum:
  - Per module vaststellen van de benodigde competenties en het vereiste niveau.
  - Per module vaststellen van programmaonderdelen en ECTS.

- Voortdurend kritisch kijken naar de beroepsspecifieke competenties en beoogde eindkwalificaties: Is er nog steeds een sterk verband met de landelijke vastgestelde competenties? Worden deze competenties op HBO niveau gerealiseerd?
- Blijven afstemmen in hoeverre de ontwikkelingen in de beroepspraktijk in het curriculum aan bod komen.
- Blijven nagaan in hoeverre de afzonderlijke vakken samen leiden tot het realiseren van de (vereiste) beroepscompetenties.

Het resultaat van deze kerntaak is een blauwdruk van de opleiding (ook wel opleidingsontwerp) met richtlijnen per vakinhoudelijk thema.

- Het professionaliseren, actualiseren en accreditatiewaardig maken (of houden) van het toetsprogramma:
  - Per module vaststellen van de toetsproducten en/of -vorm(en).
  - Bepalen welk type toetsvorm aansluit bij de inhoud en niveau van de modules en bepalen van de plaats van deze toetsvorm binnen het opleidingsprogramma.

Het resultaat van deze kerntaak is een toetsprogramma met richtlijnen per vakinhoudelijk thema.

Toetscommissie

Er is een toetscommissie, gepositioneerd onder de directie. Zij voert taken uit om de kwaliteit van toetsing te verbeteren.

De toetscommissie kent de volgende taakgebieden:

- Op het niveau van het toetsbeleid: adviseert de directie inzake het jaarlijks actieplan en eventuele bijstelling van het toetsbeleid op grond van jaarlijkse evaluaties van de uitvoering van het beleid;
- Op het niveau van het toetsprogramma: adviseert gevraagd en ongevraagd de OC inzake de inhoud van het toetsprogramma van de opleiding vanuit het toetsbeleid;
- Op het gebied van de toetsbekwaamheid: levert een bijdrage aan het vergroten van de toetsbekwaamheid van docenten / examinatoren bijvoorbeeld door het organiseren van de grote screening (zie voor de procedure bijlage 2)
- Op het niveau van de toetsorganisatie: levert een bijdrage aan het verbeteren van de kwaliteit van het constructieproces, het afname proces en het verwerkings- en evaluatieproces van toetsen.

De examencommissie

Vanuit de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) is de examencommissie verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van toetsing: zij moet kunnen verantwoorden dat de kwaliteit van toetsing goed is geborgd. In dat kader stelt zij richtlijnen op over toetsing en beoordeling. De examencommissie is het orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (art 7.12. lid 2 WHW). Vanuit haar toezichthoudende

taak kan de examencommissie onderzoek doen. Zij hanteert hiervoor een eigen onderzoeksagenda. Naar aanleiding van haar bevindingen kan de examencommissie de directie adviseren over gewenste verbeteringen op het gebied van toetsing.

De examencommissie neemt onder andere beslissingen over:

- Aanwijzen examinatoren
- Organisatie van de tentamens
- Controle op de eisen aan examens
- Verlenen van vrijstelling en toelating
- Uitreiken getuigschriften en verklaringen
- Behandelen van fraude
- Afwijken van de OER gedurende het studiejaar
- Behandeling beroepszaken en klachten
- Toestemming verlenen voor minoren

Het College van Bestuur benoemt de voorzitter van de examencommissie. Deze voorzitter bekleedt daarmee een onafhankelijke positie binnen de opleiding.

Borgingsfunctionaris

Een functionaris (dit kunnen ook meerdere personen zijn) die taken uitvoert namens de examencommissie om de kwaliteit van toetsing te borgen, noemen we een 'borgingsfunctionaris'. Met 'borgen' bedoelen we: systematisch activiteiten uitvoeren om in voldoende mate vertrouwen te kunnen geven dat aan kwaliteitseisen wordt voldaan. De borgingsfunctionaris voert zelfstandig onderzoek uit op basis van de onderzoeksagenda die door de examencommissie is vastgesteld.

De borgingsfunctionaris of het lid van de examencommissie met borging in de portefeuille voert zelfstandig onderzoek uit naar de kwaliteit van het gehele toetsproces. Dit onderzoek richt zich op de verschillende onderdelen van de kwaliteitspiramide (Figuur 1): toetsbekwaamheid, toetsorganisatie, toetsbeleid, toetsprogramma, individuele toetsen én toetsitems. Systematisch worden de verschillende onderdelen beoordeeld. Ook kan incidenteel onderzoek worden verricht als de examencommissie daar aanleiding toe ziet.

De borgingsfunctionaris, of lid van de examencommissie met borging in de portefeuille, rapporteert rechtstreeks aan de examencommissie en heeft binnen de academie een onafhankelijke rol.

Examinator

Een examinator is werkzaam binnen Avans Hogeschool, belast met het verzorgen van onderwijs en door de examencommissie als examinator aangewezen. De examinator zorgt voor de ontwikkeling, afname of afhandeling van één of meerdere toetsen. Zoals in hoofdstuk 3 besproken, doorloopt een examinator de toetscyclus. In het OER van de verschillende opleidingen staat specifiek toegelicht wat tot de taken van de examinator behoort. Examinatoren zijn BKE (of eventueel SKE) gecertificeerd (zie bijlage 3 voor nadere eisen).

Externe deskundigen

De examencommissie kan externe deskundigen uitnodigen om een oordeel te geven over het niveau van de student in relatie tot de eisen die het werkveld stelt aan beginnende beroepsbeoefenaren. Externe deskundigen zijn geen examinatoren, hun oordeel vormt slechts een advies. De examinerator blijft verantwoordelijk voor de beoordeling van het studieonderdeel.

Studenten

Adviezen van medestudenten (peers) en eigen reflecties (self-assessment) kunnen een rol spelen bij de beoordeling van een student. Ook medestudenten zijn geen examinatoren en kunnen dus alleen adviezen geven. De examinerator blijft verantwoordelijk voor de beoordeling van het studieonderdeel.

6 Literatuurlijst

Behorende bij de achtergrondinformatie in deze handreiking.

Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs (2012). Vreemde ogen dwingen. Retrieved June 2014 from <http://www.vereniginghogescholen.nl>

Expertgroep BKE/SKE in opdracht van de Vereniging Hogescholen. (2013). Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs. Een voorstel voor een programma van eisen voor een basis- en seniorkwalificatie examinering (BKE/SKE). Retrieved June 2014 from <http://www.vereniginghogescholen.nl>

HBO-raad, vereniging van hogescholen (2011). Geslaagd! Handreiking examencommissies. Den Haag.

Jaspers, M. & Van Zijl, E. (2011). Kwaliteit van toetsing in het Hoger Onderwijs. Dienst Onderwijs en Onderzoek, Fontys Hogescholen.

Joosten-Ten Brinke, D. (2011). Eigentijds toetsen en beoordelen. (Lectorale rede). Eindhoven: Fontys Hogescholen.

Joosten-ten Brinke, D., Sluijsmans, D. M. A., & Peeters, A. (2012). De toetsing getoetst. Rapportage van de eerste projectfase gericht op het ontwerp van een methodiek om toetskwaliteit te analyseren, verbeteren en borgen. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Kathwohl, D.R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: an overview. *Theory into Practice*, 41, 212 – 218.

Projectgroep Onderwijsvisie (2014). *Onderwijsvisie Avans Hogeschool. Maximale ontwikkeling voor iedere student*. Breda: LIC, Avans Hogeschool.

Roskamp-Pelgrim, E.A.M. (2014). *Beleidskader toetsing Avans Hogeschool*. Breda: LIC, Avans Hogeschool.

Shewhart, W. A. (1986). *Statistical Method from the Viewpoint of Quality Control*. New York: Dover.

Straetmans, G. (2006). *Bekwaam beoordelen en beslissen*. (Lectorale rede). Deventer: Saxion Hogescholen.

Van Berkel, H., Bax, A. & Joosten-Ten Brinke, D. (2014). *Toetsen in het hoger onderwijs*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

7 Bijlagen

Wat beschrijf je in dit hoofdstuk?

Onder dit hoofdstuk neem je de relevante bijlagen op. Denk bijvoorbeeld aan:

- ❖ Begrippenlijst
- ❖ Niveautabel / taxonomie
- ❖ Overzicht toetsvormen
- ❖ Format toetsmatrijs
- ❖ Evt. geldende procedures m.b.t. screeningsinstrumenten.